

VI.

Palaeontologie Suedrusslands czimü

munkának

megismertetése.

1865-ik évi Február 15-én tartott szakülésben

Kubinyi Ferencztől.

Van szerencsém ez uttal Nordmann Sándornak „Palaeontologie Suedrusslands“ czimü munkáját bemutatni. Mielött a szerző 1858-ik évben ezen érdekes munkát a tudós világ eleibe bocsájtotta volna, számos értekezéseket adott ki, melyekben az általa felfedezett új lelhelyek és őslévyök maradványai foglaltnak.

Érdekes ezen munka először azért, mert magában foglalja mind azon adatokat, melyeket Pallas, Fischer von Waldheim, Bojanus, Ruthke Brandt, Eichwald, Middendorf, Pusch és mások közre bocsájtottak.

2-szor érdekes a mennyiben a szerző új lelhelyeket fedezvén fel déli Muszkaország palaeontológiáját nagy mérvben, gazdagította.

3-szor érdekes Magyarország őslévyire nézve, a mennyiben a szerző és mások által felfedezett és leirt őslévyök közül nálunk is számtalanok fordulnak elő.

Mielött a szerző egyes állatokmaradványainak leírásához fogna, munkájának elején az általa felfedezett új lelhelyeket számlálja elő, melyek is a következők:

1. Az odessai özönvízi agyag gödör, melyben minden rend nélkül összehalmozva részben össze zúzva és csonkítva, részben ép állapotban medve, hyena, tigris, kutya, elefánt, marha, szarvas, ló, hódféle állatok maradványai találtattak.

2. A Nerubaj melletti gazdag csont telep. Az ottani puha kagyló mész könnyen fűrészelhető, ebből építvék az odessai kőházak ezen mész alatt fekvő agyagban rhinoceros fogakat és Cerithiumot fedezett fel. — A mi a Nerubaj helységmelletti gazdag csont telepet illeti, annak települési viszonyai ugyan azonosak az odessai özönvízi agyag települési viszonyaival.

3. Az odessai mészkagyló Eichwald Küsten landbildungnak nevezi Murchison. Steppe Limertonnak. Huots szerint Calcaise duterrain supereretacée ez tehát nem a valóságos kagyló mész, mely a Trias képlethez számítandó az odessai képletben melyet a szerző hibásan Kagyló mésznek nevezett el, ős gerinczesek maradványai közül neveztesek a szerző által felfedezett equuspygmaeus és kivált Heckel és Eichwald által leirt Pyonodon ponticus féle hal fogak.

4. Kertsch és Taman területén találtató kagylómész, Ezen képletben számtalan csiga félek zárva, melyeket a szerző név szerint számlál el Eichwald Litnaearossica című munkájára hivatkozván, melyben azok alaposan leírva; a nevezett helyiségek területén nevezetesek az általa felfedezett cet és phoka féle maradványok, ezek vas részekkel vagynak áthatva.

5. A Bessarabiai harmadkoru medenczében, szinte cet, phoka delphin maradványok találatnak.

Az itt előszámlált új lehelhelyek leírása után az egyes állatok leírásához lát; ezek közül az I-ső k ö t e t b e n a ragadozókat ezek közül pedig I-ső az Ursus spelacust írja le, ennek maradványai közül ez uttal csupán a legnevezetesebbeket és legritkábban előfordulókat emelem ki.

Os hyoides (das Zungenbein) nyelvcsont IX. Táblán 6. szám alatt — ily csont maradványok a Magyar nemzeti muzeumban levő nagy mennyiségű Ursus féle csontok között nem fordultak elő.

Os-penis (der Ruthen Knochen) IX. Táblán 7. és 8. szám alatt — illetén csontot birunk a magyar nemzeti muzeum gyűjteményében az igricezi csont barlangból, be is volt már mutatva Kovács Gyula úr által a tisztelt társulat egyik gyűlésén.

Az ursus spelacus egyes részleteinek előszámlálása másokali összehasonlítása után vizsgálódásainak és e részbeni tanulmányozásainak eredményét a következőkben terjeszti elő: Nagyobbszerű csonttelepülések előtte mások által eddigelé nem valának feltárva, épen itt a szerző megczáfoltnak tartja Murchisonnak azon állítását, mely szerint csekély reményt nyújtott ez

íránt, mintha egykoron Muszkaország területén *ursus spelaeus* féle csontmaradványok fordulhatnának elő. A szerző továbbá igen helyesen az Odessai csont telepeket a Lüttichi és Jaglen reathi területekkel az előforduló csont maradványok nagyszerű mennyiségére nézve párhuzamba hozza, én pedig az odessait igriczei csont barlanggal a csont maradványok mennyiségére és sok féleségére nézve szinte párhuzamba helyezem; — további eredményképen kijelenti, hogy az odessai ásatag medve azonos Európának több barlangjaiban felfedezett és leírt *ursus spelaeus*-sal. — Kétféle *ursus spelaeus* mutat be. *Ursus spelaeus major* és *minor* név alatt; — végtére nem osztja D'Alton és Blainville véleményét, kik a mostani élő medvét az *ursus spelaeus* kores ivadéknak állítják.

A II. kötetben a ragadozók leírását folytatja, ezek közül legnevezetesebb és az igen ritkán előforduló.

Felis spelaea (Goldfuss) vagy is igazabban mondva *Felis tigris* mely nagyobb az ásatag *felis spelaeá*nál vagyis orosz-lammál lásd I Táblán 1—4 számok alatt.

A *Hyaena spelaea* (Goldfuss) írja le annak ábráit a II. III. és IV. Táblán mutatván be.

Canis lupus spelaeus (Goldfuss) az I. Táblán 5, 6, 7, 8, 9, 12. és 13. szám alatt.

A *hyaena* és *canis lupus* féle maradványok a muzeum gyűjteményeiben szinte előfordulnak.

Ezen kötetben leírt ősemlősök közül kiemelendőnek vélni a *spalax diluvii*, (Nordm.) ezt a szerző határozta meg. sokkal nagyobb Odessa vidékén jelenleg is élő *Spalax typhlus*nál, sajnos hogy ezen állat maradványainak ábrái a közlött rajzokban elő nem fordulnak.

Következik az özönvizi nyúl *Lepus diluvianus* (Cuv.) ezen állat maradványainak ábráit sem közli a szerző — ezen maradványokra vonatkozó ábrák sok érdekléssel bírnának a bere-mendi jura mész hasadékaiban Petényi és általam felfedezett ásatag nyúlra nézve.

Végtére az *equus fossilis* (Cuv.) *equus asinus fossilis major et minor* és *equus pygmaeus* (Nordm.) ezen utóbbit a szerző határozván meg.

Ezen lóféle maradványok a később a III. kötetben leírt vastag bőrűek közé sorozandók, ebbeli tévedését későbbben a III. kötetben beisvalja a szerző.

Következik a III. kötet, az itt leírt állatok közül kiemelendő,

Bos primi-genius és *Bos priscus* (Bojanus) nem lehetek a szerzővel egy véleményben, a ki a most elő szelid szarvas marha fajt a *Bos urustól* *Bos caerasis* származtatja (III. kötet. 193. lap.

Cervus Alces XVIII. Tábláni 7. számig.

Cervus elaphus lásd a XVIII. supplem. Tablát,

Cervus Capreolus Legérdekesebb kivált reánk nézve.

Camelus sivolensis (Cantley et Falconen)

1846-ik évben a szerző egy alsó álkapocs töredéket Odessa vidékéről kapván, az abban találtató 4-ik fog után Európára nézve az ásatag tevé felfedezését magának tulajdonítja.

Igen sajnós hogy ezen nevezetes felfedezést hű rajzzal nem támogatja.

Egyébiránt a szerző összehasonlítván a kérdéses fogat, a most élő Dromedártól származó foggal, azt azzal majd nem mindenben megegyezőnek találta.

Amint tudva van a Magyar nemzeti Museum egy ép két sor foggal ellátott koponyával bir, ezt egy értekezésben leis irtam.

Végtére ezen kötetben a *Rhinocerot* írja le, ebből számos példányokkal bir a museum.

A IV. és utolsó kötetben eleinte folytatja a vastag bőrűek leírását.

Elephas Mastodon Dinotherium.

Az elephas nálunk is nagy mennyiségben fordul elő nem célom a lelhelyeket előszámlálni.

A mastodon valamint Muszkaországban úgy nálunk is az elephasnál ritkábban fordul elő; legnevezetesebb lelhelye Ajnácskő és Szabadka területe. — Leginkább a *Mastodon angustidens* fordul elő.

Buffon és Pallas ezen állat maradványainak Muszkaországra nézve első felfedezői. Pallas már 1770-ik évben egy az Ural-tövében talált Mastodon fogat irt le, mely a Petersburgi Bányász-akadémia gyűjteményében látható.

A mi a *Dinotherium* féle tejfogat illeti, melyet ezen munka 291. lapján leir, későbbben Mastodon *longirostris* féle fognak ösmervén fel, abbéli tévedését mintha déli Muszkaországban *Dinotheriumot* fedezett volna fel a IV-ik kötetben 297-ik lapon visszavonja.

Museumunk ezen ritka emlősnek igen jeles és kitünő maradványaival bir Abauj szolnokból, szabadjon az erre vonatkozó ábrákat bemutatnom.

Következnek a cethek ezek közül.

A Phoca. Nálunk is találtatik Pozsony mellett Meyer szerint.

Phoca rugidens a szerző annélkül hogy okát adná ezen felfedezést kétségesnek tartja.

Végtére kiemelendő ezen munkában a Delphinus? fossilis besseraferus (Nordm.)

Lásd XXVII táblán 9. és 9-a sz. a mell csigolyát a 10-a, és 6. alatt a lágyék és a 11. sz. fark csigolyák.

Museumunk Sz. Margiti kőbányából majdnem egy egész dara meszkőbe zárt Delphin Kubinyi (Heckl) csontvázalal bir.

Bizton állithatom az előadottaknál fogva, hogy ezen érdekes munka Museumunkban találtató tárgyak meghatározására nézve használható, azért bátorkodom azzal a tisztelt társulatnak ez úttal kedveskedni.